

Dostoievski i la màquina de fer salsitxes

2009-06-05 18:30:56

Yuri Olesha

Envidia

Traducció de Marta Rebón

Acantilado, Barcelona, 2009

Publicada inicialment el 1927, *Envidia* pot ser considerada una petita joia de la literatura russa del segle XX. Una novel·la brillant i molt recomanable, a més de difícil de classificar, que navega entre la faula política i la paròdia social, amb una bona dosi de cinisme, d'humor negre i, en general, d'ingredients corrosius; però també amb un cert vernís de fantasia en què intervenen fins i tot elements onírics. Amb una prosa que oscil·la entre l'experimentació formal i el lirisme; entre la violència verbal del narrador i els agosarats símls –per associacions d'idees– més propis del surrealisme. I amb un personatge principal que és una autèntica troballa: Nikolái Kavalérov, que per ell mateix ja en justifica la lectura. Un personatge que potser hauríem de situar en la intersecció entre el *Bartleby* de Melville, el *sant bevedor* de Roth i –sobretot– el narrador de les *Memòries del subsòl* de Dostoievski, amb qui manté paral·lelismes evidents. Un ésser amargat i rabiós, que no entén el nou món i es consumeix en la impotència, protagonista d'una mena de revisió del mite de l'artista enfrontat a la societat. Una societat representada ací per un règim comunista que aniquila la persona per reduir-la a una peça d'un engranatge global descrit amb trets propis d'una maquinària. Un artista, al seu torn, convertit en un ressentit que s'asfixia en la pròpia enveja.

L'obra es divideix en dues parts, potser un tant descompensades qualitativament a favor de la primera, en què el propi Kavalérov exerceix de narrador. Una primera part on se'ns presenta Andréi Bábichev, comissari polític del règim decididament implicat en la construcció del nou home socialista des de la fàbrica d'alimentació que dirigeix. Una nit coneix per atzar Kavalérov, borratxo, dropo i il·luminat, que acaba de ser expulsat d'una taverna, i se l'emporta a viure a casa seua. S'inicia així una curiosa relació en què Kavalérov hauria d'exercir de criat i d'adulador de Bábichev, i en canvi es dedica a acumular a poc a poc una immensa ràbia contra el fabricant. La segona part, narrada en tercera persona, canvia la situació: Kavalérov ha abandonat Bábichev i s'ha unit al germà d'aquest, Ivan. Un xarlatà messiànic i farsant, un inventor d'històries difícils de creure en què ell sempre és l'heroi; enfrontat al seu germà i amb un important mestratge sobre Kavalérov. La lluita de tots dos és la mateixa: acabar amb Bábichev. Si la nova era va a eliminar tot allò que ells representen, si els va a ignorar, si el vell món desapareixerà igualment amb ells, cal morir lluitant: deixant petjada en la història.

Però és la figura de Kavalérov, sense dubte, un dels arguments principals de la novel·la: el “representant d'una generació que està acabant els seus dies”, com va definir Dostoievski el narrador de la seua obra; un perdedor, condicions que causen l'enveja que congria al seu interior. El seu és un discurs carregat d'amargor, de bilis i de violència, que menysprea tot allò que prové de Bábichev al mateix temps que n'enveja cada pas. És un bufó, un paràsit carregat de vanitat i d'arrogància, que no entén com el món no es rendeix davant del seu geni –tot i que no fa res que demostre que en té el més mínim. En el seu deliri, però, el motiu no és la manca absoluta de talent o de capacitat de qualsevol tipus, fins i tot de la nul·la vocació de treball; sinó un sistema que fa tot el possible per impedir-li d'assolir la fama. Exactament al contrari que Bábichev, que sembla tenir la sort que a ell se li nega. Tot i que la fama d'aquest provinga –irònicament– de la invenció d'una màquina de fer salsitxes.

Pere Calonge • Ex-Libris

<http://www.perecalonge.com/exlibris/>

En definitiva, com alguns dels seus contemporanis, Olesha escriu sobre el xoc entre dos mons: la novel·la és la contraposició entre l'individualisme i la ideologia col·lectiva; però no deixa de ser una paròdia en què tots dos –tot i que potser no en la mateixa mesura– acaben per ser caricaturitzats. Romàntics, ingenus i vividors a una banda, com a encarnació d'allò que està en extinció; a l'altra, una societat asèptica de buròcrates i d'homes màquina, representant del nou ordre socialista. El magnat de l'alimentació contra el paràsit; l'element fonamental de l'*stablishment* contra el marginat; l'amo contra el criat; la tirania contra la humiliació. Una lluita entre dues maneres d'entendre l'Home, totes dues satiritzades, tot i que l'autor sembla decantar-se cap a la dels perdedors: la dels que s'extingeixen amb determinats sentiments i valors humans. Uns valors reemplaçats per una salsitxa.